

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİ ANABİLİM DALI

**BURSA İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN ALABALIK
İŞLETMELERİNİN SOSYO-EKONOMİK ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PINAR SAÇ

Tez Danışmanı

PROF. DR. SEBAHATTİN ERGÜN

ÇANAKKALE – 2023

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİ ANABİLİM DALI

**BURSA İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN ALABALIK İŞLETMELERİNİN
SOSYO-EKONOMİK ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PINAR SAÇ

Tez Danışmanı

PROF. DR. SEBAHATTİN ERGÜN

ÇANAKKALE – 2023

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Pınar SAÇ
25/08/2023

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın amacına ulaşması için, deneyim ve bilgi birikimini benimle paylaşan ayrıca tez çalıőmamda ve yazım aşamasında bana verdiği destek, anlayış ve sabrından dolayı saygı değer danışman hocam Prof. Dr. Sebahattin ERGÜN'e teőekkürlerimi bir borç bilirim.

Hazırlık aşamasında yardımlarını esirgemeyen kıymetli arkadaşım Őule GÖKBULAK'a, bu çalışmada emeği geçen ve bana teknik konularda bilgilerini esirgemeyen Bursa Tarım ve Orman İl Müdürlüğü Balıkçılık ve Su Ürünleri Őube Müdürlüęünde alıőan değerli meslektaşım Yavuz Selim SÜRER ve diğer tüm meslektaşlarıma teşekkür ederim.

Çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen, hayatımın her evresinde bana destek olmaktan asla vazgeçmeyen değerli eşim Serhan SA'a ve biricik kızım Talya SA'a sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Pınar SA
anakkale, Aęustos 2023

ÖZET

BURSA İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN ALABALIK İŞLETMELERİNİN SOSYO-EKONOMİK ANALİZİ

Pınar SAÇ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Su Ürünleri Yetiştiriciliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Sebahattin ERGÜN

25/08/2023, 46

Bu çalışmada, Bursa İlinde faaliyet gösteren alabalık işletmelerinin sosyo-ekonomik durumunun incelenmesi ve tespit edilen sorunlara çözüm olabilecek önerilerin oluşturulması amaçlanmıştır. Çalışma, 2023 yılında Bursa Tarım ve Orman İl Müdürlüğüne kayıtlı faal olan 10 adet alabalık işletmesinde gerçekleştirilmiştir. Faal olarak çalışan alabalık işletmelerinin teorik olarak toplam kapasitesi 265 ton/yıl olarak belirlenirken fiili kapasitesi 155 ton/yıl olarak tespit edilmiş olup, işletmelerin teorik kapasitelerinin altında üretim yaptığı anlaşılmaktadır. Ayrıca işletmeler, özellikle ekonomik şartlar nedeniyle mevcut kapasitelerini arttırmayı düşünmediklerini de beyan etmişlerdir.

İşletme sahiplerinin sosyo-ekonomik durumları incelendiğinde, çoğunluğunu lise mezunları (%40) oluştururken, asıl meslekleri açısından bakıldığında büyük kısmını tarım ve hayvancılık (%50) kolunda olan kişiler oluşturmaktadır. Büyük çoğunluğu 55-64 yaş aralığında (%40) olan işletmecilerin, hepsinin evli olduğu ve bakmakla yükümlü oldukları nüfus sayısının %50'lik oranla 5 kişi olduğu tespit edilmiştir. İşletmecilerin büyük çoğunluğu, balık yetiştiriciliğinden hoşlandığı (%50) için bu sektörde oldukları ve 30 yılın

üzerinde su ürünleri yetiştiriciliği deneyim yılı olanların oranının %60 olduğu görülmüştür. Büyük bir çoğunluğu şahıs işletmesi (%80) olan Bursa ilindeki işletmelerin kurulmuş oldukları arazi tipi incelendiğinde vadi arası (%50), dağ eteği (%30) ve açık arazi (%20) olup, kullandıkları su kaynakları kaynak suyu (%70), dere, ırmak (%20) ve göl suyu (%10) olarak tespit edilmiştir. İşletmelerin tamamının tesislerinde restoranlarının bulunduğu pişirilmiş veya veya taze balık olarak perakende satış yaptıkları belirlenmiştir.

Yapılan görüşmelerde karşılaşılan sorunları dile getiren alabalık yetiştiricileri özellikle işletme giderlerinde yüksek bir oran olduğunu belirttikleri yem konusunda destekleme talep etmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Su Ürünleri Yetiştiriciliği, Bursa, Sosyo-Ekonomik Analiz, Alabalık, İşletmeci

ABSTRACT

SOCIO-ECONOMIC ANALYSIS OF TROUT FACILITIES OPERATING IN BURSA PROVINCE

Pınar SAÇ

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Aquaculture

Supervisor: Prof. Dr. Sebahattin ERGÜN

08/25/2023, 46

In this study, it is aimed to examine the socio-economic status of the trout farms in Bursa and to create suggestions that can be a solution to the identified problems. The study was carried out in 10 active trout farms registered to Bursa Provincial Directorate of Agriculture and Forestry in 2023. While the theoretical total capacity of the actively working trout farms were determined as 265 tons/year, the actual capacity was determined as 155 tons/year and it understood that they produce below their theoretical capacity. In addition, farmers have also declared that they do not intend to increase their existing capacities, especially due to economic conditions.

When the socio-economic status of the business owners is examined, most of them are high school graduates (40%), while those who are in agriculture and livestock (50%) in terms of their main occupations. It has been determined that the majority of the trout farmers are in the 55-64 age range (40%), all of them are married and the number of dependents is 5 people with a ratio of 50%. Most of the trout farmers stated that they do it because they like trout farming (50%) and they have more than 30 years of experiences (60%). When the land type of the trout farms in Bursa, where the majority of the private

enterprises are formed (80%), is examined, when the land type is examined, the water sources they use are spring water (70%), stream, river (20%) and lake water (10%). It was determined that all the trout farms have restaurants in the facility and retail sales as cooked or fresh at the same time. Trout farmers who expressed the problems encountered in the interviews demand support especially in the cost of feed, which has a high rate of operating expenses.

Keywords: Aquaculture, Bursa, Socio-Economic Analysis, Trout, Fish Farmer

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	x
TABLOLAR DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1

İKİNCİ BÖLÜM

ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

5

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL YÖNTEM

10

3.1. Materyal	10
3.2. Yöntem	10

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

12

4.1.	Bursa İlinde Alabalık Yetiştiriciliği Yapan İşletmeler	12
4.2.	İşletmelerin Kuruluş Yıllarına Göre Değerlendirilmesi	18
4.3.	İşletmecilerin Yaş Dağılımı ve Medeni Durumlarına Göre Değerlendirilmesi	19
4.4.	İşletmecilerin Eğitim Durumları ve Asıl Mesleklerine Göre Değerlendirilmesi	20
4.5.	İşletmecilerin Bakmakla Yükümlü Oldukları Nüfus Sayısına Göre Değerlendirilmesi	22
4.6.	İşletmecilerin Balık Yetiştiriciliği Deneyimi ve Alabalık Tesisi İşletme Fikrinin Doğuşu Bakımından Değerlendirilmesi	23
4.7.	İşletmelerin Arazi Durumlarına Göre Değerlendirilmesi	24
4.8.	İşletmelerin Yetiştiricilikte Kullandıkları Su Kaynaklarına Göre Değerlendirilmesi	25
4.9.	İşletmelerin Yapıları ve Yararlandıkları Krediler Bakımından Değerlendirilmesi	26
4.10.	İşletmelerin Teorik ve Fiili Kapasitelerine Göre Değerlendirilmesi	27
4.11.	İşletmelerin Personel Sayısına ve Eğitim Durumlarına Göre Değerlendirilmesi	28
4.12.	İşletmelerin Taşınmaz Varlık ve Makine Cihaz Durumları Bakımından Değerlendirilmesi	31
4.13.	İşletmelerin Pazar Yapısı Bakımından Değerlendirilmesi	33
4.14.	İşletmecilerin Alabalık Yetiştiriciliği ile İlgili Genel Görüşleri	34

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ ve ÖNERİLER 38

5.1.	Sonuç	38
5.2.	Öneriler	41
KAYNAKÇA		44
EKLER		I
EK 1. ANKET		I
ÖZGEÇMİŞ		VI

SİMGELER VE KISALTMALAR

BSGM	Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
TUİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TEPGE	Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü
DSİ	Devlet Su İşleri
M.Ö.	Milattan Önce
g	Gram
%	Yüzde oranı
km	Kilometre

TABLolar DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	2023 Yılında Bursa İli Sınırları İçerisinde Faal Olan Alabalık İşletmeleri	13
Tablo 2	Bursa İlindeki Alabalık İşletmelerinin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı	18
Tablo 3	İşletmecilerin Yaş Dağılımı	19
Tablo 4	İşletmecilerin Medeni Durumları	20
Tablo 5	İşletmecilerin Eğitim Durumları	20
Tablo 6	İşletmecilerin Asıl Meslekleri	21
Tablo 7	İşletmecilerin Bakmakla Yükümlü Oldukları Nüfus Sayısı	22
Tablo 8	İşletmecilerin Alabalık Yetiştiriciliği Deneyim Yılı	23
Tablo 9	Alabalık Yetiştiriciliği İşletme Fikrinin Doğuş Sebebi	24
Tablo 10	İşletmelerin Kurulmuş Oldukları Arazi Tipi	25
Tablo 11	İşletmelerin Kullandıkları Su Kaynakları	25
Tablo 12	İşletmelerin Yapısı	26
Tablo 13	İşletmelerin Finansman Kaynağı	27
Tablo 14	İşletmelerin Teorik ve Fiili Kapasiteleri	28
Tablo 15	İşletmelerin İstihdam ve İşletme Personeli Eğitim Durumlarına Göre Karşılaştırılması	30
Tablo 16	İşletmelerin Taşınmazları, Taşıt ve Makine-Cihaz Varlıkları Dağılımı	32
Tablo 17	İşletmelerin Pazarlama Şekilleri, Pazarlama ve Fiyat Konusundaki Görüşleri	33
Tablo 18	İşletmecilerin Alabalık Yetiştiriciliği ile İlgili Genel Görüşleri	35

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Erbaylar Babasultan Alabalık Üretim Tesisi	14
Şekil 2	Serhat Alabalık Üretim Tesisi	14
Şekil 3	Serhat Alabalık Üretim Tesisi	15
Şekil 4	Erbaylar Babasultan Alabalık Üretim Tesisi	15
Şekil 5	Tay-pen Alabalık Üretim Tesisi	16
Şekil 6	Sarıköz Alabalık Üretim Tesisi	16
Şekil 7	Kepez Alabalık Yetiştiricilik Tesisi	17
Şekil 8	Kepez Alabalık Yetiştiricilik Tesisi	17

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Su ürünleri; sularda doğal olarak veya su kaynaklarına yapılan çalışmalar ile su kaynaklarında bulunan bitkisel ve hayvansal formdaki tüm canlılardır. Ancak ülkemizde ise su ürünleri denildiğinde ilk akla gelenler balık avcılığı ve kültür balıkçılığıdır (Elbek,1981; Doğan vd., 1997; Demir ve Sönmez, 2008).

Su ürünleri yetiştiriciliği ise; yetiştiricilik yapılan su kaynaklarının ekolojisini bozmadan, su kaynaklarında yaşayan hayvansal veya bitkisel canlıların gelişim dönemlerine göre en uygun çevresel koşulların kontrolünü sağlayarak, kontrollü veya yarı kontrollü şartlarda yapılan üretimdir (Altun ve Kubilay, 2009).

Su ürünlerinin varlığı tarihsel süreçte oldukça eskilere dayanmaktadır. Su ürünleri yetiştiricilik faaliyetleri ise ilk olarak Çin'de M.Ö. 2000'li yıllarda yapıldığı tahmin edilmektedir (Karataş vd., 2008).

Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerini incelediğimizde dünyada su ürünleri üretiminin 2021 yılında 182 milyon ton olduğu belirtilmiş, bu rakamın 90,8 milyon tonu yetiştiricilikten, 91,2 milyon tonuysa avcılıktan elde edilmiştir. Türkiye'de 2021 yılında su ürünleri üretimi ise, 799 bin 844 ton olarak gerçekleşirken, bunun 328 bin 158 tonu avcılıktan (% 41,1), 471 bin 686 tonu ise yetiştiricilikten (% 58,9) elde edilmiştir. 2022'de su ürünleri yetiştiriciliği alanında 500 bin tonun üzerinde üretim gerçekleşmesi beklenirken, 2023 yılındaki hedef ise 600 bin ton olarak belirlenmiştir. Tüm bu veriler ışığında su ürünleri yetiştiriciliği sektörünün payının gün geçtikçe arttığı yadsınamaz bir gerçektir (BSGM, 2021).

Dünya nüfusu artarken buna paralel olarak protein ihtiyacı ve buna bağlı olarak hayvansal gıdaların tüketimi artmaktadır. Bu durumda balığın, hayvansal gıdalar arasında en sağlıklı protein kaynağı olması balığa olan talebi arttırmıştır. Av baskısının yoğun olmasıyla son yıllarda deniz ve okyanuslardan elde edilen balık miktarında ciddi bir boyutta azalma olmuştur. Bu durumun sonucunda su ürünleri yetiştiriciliğinden elde edilen üretimin artırılması elzem hale gelmiştir. Bu durum gibi birçok sebepten kaynaklı su ürünleri yetiştiricilik alanı diğer sektörlere göre daha hızlı bir artış göstererek en hızlı

büyüyen olarak Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından gıda sektörü içerisinde gösterilmektedir (Çavdar, 2009).

Su ürünleri yetiştiriciliği sadece bir gıda sektörü olarak düşünülmemelidir. Sektörel anlamda insanlara istihdam yaratması, ülkelere döviz girdisi ve ülke ihracatına katkı sağlaması aynı zamanda kozmetik, ilaç vb. sanayilerine hammadde temini, ucuz hayvansal protein olarak kullanılması ve toplumun sosyo-ekonomik yapısına katkı sağlaması yönüyle de büyük önem taşımaktadır.

Ülkemiz, su ürünleri yetiştiriciliği yönünden çok zengin su kaynaklarına sahiptir. Denize olan 8.333 km kıyısı ve potansiyel su ürünleri yetiştiricilik yapılabilecek 178 bin km uzunluğunda ırmak, 320 tane doğal göl, 861 adet baraj ve 1000'in üzerinde olan göletler ile ülkemizde 26 milyon hektarlık su ürünleri üretim alanımız bulunmaktadır (DSİ, 2023).

Ülkemiz iç sularında su ürünleri yetiştiriciliğinin başlangıcı, 1960'lı yıllarda Avrupa ülkelerinden alabalık yumurtalarının ithal edilmesiyle Akyazı ve Bilecik'te özel sektörün çiftlikleri kurmasıyla başlamıştır (Memiş vd., 2002). Devlet eliyle başlayan ilk yetiştiricilik faaliyetleri ise Konya Konuklar Devlet Üretim Çiftliği ile Sivas'ın Gürün İlçesinde bulunan Gökpınar Gölünde başlamıştır. Su ürünleri yetiştiriciliği ülkemizde kısa sürede önemli gelişmeler göstererek hızla büyüyen bir gıda sektörü haline gelmiştir (Civaner, 2004).

Dünya'da birçok ülke ile kıyaslandığında ülkemiz, ekolojik ve limnolojik özellikleri olan, su ürünleri yetiştiriciliği yönünden elverişli şartlara sahip nadir ülkelerden birisidir. Bu şartların sektörde aktif olarak kullanılması halinde su ürünleri sektörünün ekonomiye olan katkısı da artacaktır (Akbulut vd., 2009).

Ülkemizde su ürünleri üretiminin yarısından fazlasını (%59) yetiştiricilik oluştururken, yetiştiriciliğin % 71'i denizlerde, % 29'u ise iç sularda gerçekleşmiştir. Su ürünleri yetiştiriciliğinin % 89,8'i çipura, alabalık ve levrek türlerinden oluşmaktadır. Bu yetiştiriciliğin yapıldığı alanlar ise denizler ile iç sularda doğal göller, akarsular, baraj gölleri ve diğer su kaynaklarında gerçekleştirilmektedir. 2013 yılına kadar iç sulardaki yetiştiricilik üretim tutarı, denizlerden fazla olmasına rağmen son 8 yıldır denizlerde gerçekleştirilen yetiştiricilik üretim tutarı iç sularda gerçekleştirilen yetiştiricilik üretim tutarından fazladır. Denizlerde üretilip yetiştirilen başlıca balık türleri, levrek (%33), çipura

(%28) ve Türk Somonu (Alabalık) (%28) türleridir. İç sulardan üretilip yetiştirilen balıkların ise %98,6'sını alabalık üretimi oluşturmaktadır. Denizlerde son yıllardaki üretimin neredeyse tamamı çipura, levrek iken iç sular tarafında sadece alabalıktır (TEPGE, 2022).

Dünya'da ve Türkiye'de alabalık yetiştiriciliği söz konusu olduğunda ilk akla gelen tür gökkuşağı alabalığıdır. Gökkuşağı alabalığının yetiştiricilikte neden tercih edildiğini şu şekilde özetlenebilir;

- 1) Çevresel koşullara diğer türlere göre daha iyi uyum sağlaması
- 2) Aktif yem alması ve kolay yemlenmesi
- 3) Alabalık türleri içerisinde kuluçka süresinin kısa ve hastalıklara karşı dayanıklı olması
- 4) Yavruların yapay yeme daha kolay adapte olması ve bunun yanı sıra sağım-döl alımı işlemlerinin kolay olması, bu nedenle daha ekonomik olması
- 5) Yetiştiriciliğinin yaygın olması nedeniyle çoğu yetiştiricilik sorunlarının çözüme kavuşmuş olmasıdır.

Türkiye'de yetiştiriciliği yapılan Gökkuşağı alabalığında sağım ve yumurtlama Aralık-Mart ayı arasında olsa da, genel olarak Ocak ve Şubat aylarında daha ha çok yapılmaktadır (Çelikkale vd., 1999). Bu yaşanan durum da tesislerin üretim periyotlarında önemli ölçüde sınırlamalar oluşmasına sebep olmaktadır. Bu sınırlamalar çiftliklerde yavrunun çıkış zamanının belirlemesinden kaynaklı önemlidir. Alabalık yavru ve yumurtalarının genel olarak aynı dönemde çıkması, üretilen balıkların aynı zamanda pazar boyuna ulaştırmasından kaynaklı işletmelerin stok yoğunluğu yüksek olur. 1980'li yıllardan beri birçok ülke bu durumda olmamak adına bu sorunu ya farklı yumurtlama periyoduna sahip ülkelerden yumurta ihraç ederek ya da kapalı kuluçkahane sistemlerinde su sıcaklığının kontrolünü sağlayarak çözmektedir (Bromage vd., 1988).

Ülkemizde sayısı 1700'ü bulan gökkuşağı alabalık yetiştiricilik tesislerinin yaklaşık % 75'i üretim kapasitesi 50 ton altı olan küçük ölçekli tesislerdir. İç su yetiştiricilik üretim miktarının toplamdaki payı % 30,4 olup en çok yetiştiriciliği yapılan tür ise alabalıktır. Gökkuşağı alabalığı üretimi en fazla kaynak suları ve akarsular kullanılarak beton havuzlarda yapılmaktadır. Ayrıca denizde ve baraj göllerinde de ağ kafesler kullanılarak alabalık üretimi yoğun olarak gerçekleştirilmektedir (BSGM, 2021).

Bursa ilinin, toplam yüzölçümü 10.819 km olup Marmara Denizinin güneydoğusunda yer alır. Kuzeyinde İstanbul, Yalova ve Kocaeli, doğusunda Bilecik ve Adapazarı, güneyde Kütahya, Eskişehir ve batısında ise Balıkesir illeriyle çevrili olan Bursa Türkiye'nin dördüncü büyük kentidir. Deniz seviyesinden ortalama 155 metre yüksekte olan Bursa ili, genel olarak ılıman bir iklime sahiptir. Bursa ilinde, Temmuz-Eylül ayları en sıcak ayları, Şubat- Mart ise en soğuk aylardır. 135 km sahil şeridine sahip olan Bursa ilinin 17 ilçesi bulunmaktadır. Bunlardan Mudanya, Gemlik, Karacabey ilçeleri sahil kısmında yer alırken, Büyükorhan, Harmancık, Orhaneli, Keles, Gürsu, İnegöl, İznik, Kestel, Mustafakemalpaşa, Nilüfer, Orhangazi, Osmangazi, Yenişehir ve Yıldırım ilçelerinin ise sahile kıyıları bulunmamaktadır.

İlin önemli akarsuları; Mustafakemalpaşa Çayı, Nilüfer Çayı, Göksu Çayı, Kocadere, Karadere, Aksu Deresidir. İl sınırları içinde Uluabat ve İznik gölleri bulunmaktadır (<https://www.bursa.com.tr/tr/sayfa/nufus-konum-iklim-ve-cografya-47/>, 2023).

Yapılan bu çalışmada, Bursa ili sınırları içerisinde yer alan faal üretim yapan alabalık işletmelerinin sosyo-ekonomik yapılarının anket çalışması ile araştırılarak ortaya konulması amaçlanmıştır. İşletmecilere uygulanan anket çalışmaları ile elde edilen nitel verilerin ışığında işletmelerin ve işletmecilerin toplumsal ve ekonomik gerçeklerinin belirlenmesi, ayrıca elde edilen sosyo-ekonomik verilerin çalışma ve sosyal güvenlik yönünden de bir kaynak oluşturması amaçlanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Su ürünleri sektörü ile ilgili, işletme sahipleri, yetiştiricilik sektörü çalışanları ve tüketicilerin sosyo-ekonomik yapısı ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Tokat ilinde, Adıgüzel ve Akay (2005) tarafından yapılan bir araştırmada 19 işletmeden aldıkları veriler sonucunda işletmelerin arazi bakımından, % 47,37'sinin dağ eteği, % 31,58'inin açık arazi ve % 21,05'inin vadi arasında alabalık üretimi yaptıklarını belirtmişlerdir. Tesis masrafları verilerini değerlendirdiklerinde giderlerin içerisinde %27,98'lik oran ile en büyük giderin yem giderleri olduğunu ifade etmişlerdir.

Marmara Bölgesinde, Doğan ve Yıldız (2008) gökkuşağı alabalığı işletmelerinde çalışanların sosyo-ekonomik yapılarını değerlendirmişlerdir. Bu çalışmada, tesislerin %74,5'inin şahıs işletmesi, % 21,5'inin şirket, % 2'sinin kooperatif ve % 2'sinin ise kamuya ait olduğunu tespit etmişlerdir. İşletmede çalışan personellerin arasında cinsiyet farklılığı bariz görülmüş olup çalışanların % 86,5'inin erkek ve % 13,5'inin kadın olduğunu tespit etmişlerdir. Çalışan personelin istihdamı tesislerin üretim durumuna göre farklılıklar göstermekte olup, bu istihdamda vasıfsız işçiler % 33,8 oranla en yüksek grubu oluştururken, mühendis ve teknisyen oranlarını sırasıyla % 6,1 ve % 3,4 olarak saptamışlardır. İşletmecilerin yaş aralığı 18-81 yaş aralığında değişmekte ve en yüksek yaş grubu % 29'luk oranla 30-39 yaş aralığıdır. Çalışanların % 77,7'sinin evli olduğu tespit edilirken, eğitim durumları değerlendirildiğinde ise % 50'lik oranla ilkokul mezunları en yüksek grubu oluşturmaktadır.

Akdeniz Bölgesinde 8 ilde (Antalya, Adana, Burdur, Isparta, Hatay, İçel, Kahramanmaraş ile Osmaniye) bulunan 198 alabalık çiftliğinde sosyo-ekonomik durumlarının belirlenmesinin amaçlandığı bir araştırmada (Emre, vd., 2011) işletme sahiplerinin, % 66,5'inin orta yaş sınıfında, % 78,3'ünün lise ve öncesi okullarda eğitim almış oldukları saptanırken işletmelerin, mülkiyet yapısına göre ise % 76,8'inin şahıs işletmeleri olduğu tespit etmişlerdir. İşletmecilerin, balıkçılığı % 87,9 oranında karada bulunan havuzlarda yürütmekte olduğunu ve bu havuzların kapasitesinin 2 ile 16 ton (%62,6) arasında değiştiğini, kullandıkları su kaynağı olarak da kaynak suyu kullandıklarını ifade etmişlerdir. % 78,8 oranla işletmecilerin finansman kaynakları öncelikle öz sermayeleridir. İstihdam olarak değerlendirildiğinde genellikle 9'dan az

sayıda personel çalışmakta olup %55,9'unun mesleki olarak deneyimleri bulunmakta olduğunu saptamışlardır. Bu çalışmanın kapsamında elde edilen bulguların sonucunda, alabalık yetiştiriciliği için ortamın bölgelerin özelliklerine göre ayarlanması gerektiğini, en kısa zamanda vasıflı eleman ihtiyacı ve pazarlama konusunun çözüme kavuşturulması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

Gümüş, vd., (2013), Antalya ilinde bulunan Gökkuşluğu alabalığı tesislerinde çalışanlara uyguladıkları çalışmalarında 61 adet işletmede çalışan 73 kişi ile anket çalışmasından elde edilen verilerin ışığında, çalışanların % 60,2'si işçi, % 32,9'u işletme sahibi ve % 6,9'u ise mühendis olduğu, eğitim durumlarına göre % 61,6'sı ilköğretim, % 20,6'sı lise ve % 17,8'i üniversite mezunu olduğunu tespit etmişlerdir. Ankete katılım sağlayan kişilerin % 91,8'inin erkek, % 8,2'sinin kadın; medeni durumlarında ise % 78,1'inin evli olduğu belirlenmiştir. Çalışanların % 53,4'lük bir oranla büyük çoğunluğu 35-49 yaş aralığında yer alırken, mesleki deneyimleri incelendiğinde, 10 yıldan az deneyime sahip olanlar % 46,6 ile en yüksek orandadır. İşsizlik sebebiyle bu alanda çalışanların oranı % 50,7 iken, bu işin eğitimini alarak çalışanların oranı ise % 17,8'dir. Çalışanlar % 67,1'i yaptığı işten memnun olurken, % 12,3'ün ise hiç memnun olmadıklarını belirtmiştir. Sonuç olarak, Antalya Bölgesinde bulunan alabalık tesislerinde çalışanların sosyal ve ekonomik anlamda daha güzel bir yaşam standardı için çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Elazığ İlinde faaliyet gösteren 111 alabalık işletmesinin sosyal, yapısal ve ekonomik analizlerini yapıldığı bir araştırmada (Birici, vd., 2014) alabalık tesislerinin çoğunlukla Keban (% 51,4) ve Karakaya Baraj Gölü (% 46,8) üzerinde kurulu bulunan ağ kafeslerde yetiştiricilik yaptığı tespit edilmiştir. Bu tesislerde, aktif sermaye içerisindeki en büyük pay % 86,6 ile balık sermayesidir. Karada bulunan alabalık tesislerinde ise, aktif sermaye içerisinde en büyük payı balık (% 80,5) oluşturmuştur. Karasal işletmelerin gelirleri içindeki en büyük pay % 99,25 oranında yavru balık satışından oluşurken, ağ kafes işletmeleri ise gelirlerini % 99,95 oranında porsiyonluk balık satışından elde ettiğini ifade etmişlerdir. İşletme masraflarında en yüksek payı ise karadaki işletmelerde yem (% 31,68) ve işçilik (% 24,10) olarak hesaplanırken, ağ kafeslerde en yüksek pay yem (% 64,72) ve yavru balık (%10,00) gideri olmuştur. Karadaki işletmelerin üretim masrafları içerisindeki en yüksek payı % 21,86 yem ve % 16,62 işçilikten oluşan bu çalışmada, ağ kafes

işletmelerinde üretim masraflarının % 60,08'i yem ve % 9,30'u yavru balık masrafı olduğu tespit edilmiştir.

Tunceli İlindeki 23 adet su ürünleri yetiştiricilik tesisinin yapısal özellikleri ile üretimden pazar aşamasına kadar karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla yapılan bir araştırmada (Güçer, 2014), faaliyette olan işletmelerin 2013 yılı toplam kapasitesinin teorik olarak 8.879 ton/yıl olmasına rağmen, fiili kapasitenin 3.778,99 ton/yıl olduğu, işletmelerin teorik kapasitelerinin altında çalıştığını tespit edilmiştir. Ayrıca, su ürünleri sektöründe yaşanan ekonomik dalgalanmalar ve gerçekleşen destekleme politikalarından kaynaklı, işletmelerin hepsinin üretim kapasitelerini arttırmayı düşünmediklerini belirtmiştir. %78,26'lık oranla şahıs işletmelerinin çoğunluğu oluşturduğu ve işletmelerin kullandıkları su kaynaklarıyla ilgili % 69,57 ile baraj gölleri üzerinde kurulduğu tespit etmiştir. İşletmelerin pazarlama yapısında ise yetiştirdikleri ürünlerin neredeyse tamamını taze olarak toptan pazarladıklarını tespit etmiştir. İşletme sahiplerinin yaş aralığının 20 ile 80 yaş arasında olduğunu, %30,44'lük bir oranla da 46-50 yaş grubunun en kalabalık yaş aralığını oluşturduğunu, çoğunluğunun ortaokul mezunu ve işletmecilerin % 58,82'lik gibi yüksek bir oranla bu sektörün getirisinin yüksek olmasından kaynaklı bu sektörde olduklarını, işletmecilerin asıl meslekleri bakımından sadece % 26,09'luk oranla balıkçılık yapanlar olduğunu belirtmiştir. Çoğunluğu evli olan tesis sahipleri, % 34,78 ile bakmakla yükümlü oldukları nüfus sayısının 4 kişi olduğu ve işletmelerin 14 tanesinde su ürünleri mühendisi, 3 tane vasıflı işçi, 3 tane tekniker, 11 tane vasıfsız işçi, 8 tane geçici işçi ve 5 tane aile fertlerinin çalıştırıldığı tespit etmiştir.

Ertümen, (2015) Bayburt ilinde 8 işletme ile yapmış olduğu çalışmada tesislerin %62,5'i gölet, % 25'i vadi arası, % 12,5'i ise açık arazide kurulmuş olduğunu ve tamamının şahıs işletmesi olduğunu tespit etmiştir.

Birici, (2016), Elazığ ilinde su ürünleri yetiştiriciliği yapan 111 işletmecinin sosyo-demografik yapısını incelediği araştırmada işletmecilerin yaşları 18-65 yaş aralığında değiştiğini, % 37,8'lik oranlarla 36-45 ve 26-35 yaş grubu en yüksek grubu oluşturduğunu ve su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmecilerin % 95,5'inin erkek ve % 89,2'sinin evli olduğu tespit etmiştir. Eğitim durumları değerlendirildiğinde, en yüksek oranın % 36 ile üniversite/yüksekokul mezunlarından oluştuğu görülmüş, % 87,4 işletmecinin de kooperatif veya birlik üyesi olduğunu tespit etmişlerdir.

Tolon, vd. (2016), 2013 yılında 30 ton ve üzeri üretim kapasitesine sahip olan Fethiye ilçesi Ören Köyü mevkinde bulunan 12 adet tesis ile yürüttükleri çalışmada, tesislerin %75'inin dağ eteğinde kurulmuş olduğunu ve işletmelerin % 51'inin 201 ton üzerinde üretim yaptığını tespit etmişlerdir. Toplam aktif sermayenin % 53'ünü balık sermayesi oluştururken, işletme giderleri içerisindeki en büyük pay % 53 ile yem giderleri olduğunu saptamışlardır. Tesis sorunlarının en başında yüksek olan yem maliyeti ve yetiştirilen ürünlerin pazarda düşük fiyata satılması gelirken, bu durumun yanında ekonomik planlamada ve kayıt tutmadaki eksiklik işletmelerin düşük verimlilik oranlarına neden olduğunu ifade etmişlerdir.

Malatya İlinde 2016 yılında havuzlarda su ürünleri yetiştiriciliği yapan Malatya Tarım ve Orman İl Müdürlüğüne kayıtlı 32 adet işletmenin sosyo-ekonomik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bir araştırmada (Demir, 2017), toplam kayıtlı toplam işletme sayısını 77 adet olarak bildirmektedir. 2015 yılındaki verilere göre, 3520 ton/yıl olan üretimin 450 ton/yıl'ı havuzlarda yetiştirilmektedir. Bu sektörde olmaktan ve balıkçılık yapmaktan memnuniyetlerini belirten işletmeciler, su ürünlerine verilen desteklemelerin kaldırılıp, desteklerin yem için verilmesini talep etmişlerdir. Çoğunluğunun Su Ürünleri Yetiştiriciler Birliği üyesi olduğu tespit edilen işletmeciler, yetiştiricilikte kullandıkları suyun dere, ırmak ve kaynak suyu olduğunu belirtmişlerdir. Ürettikleri balıkların büyük çoğunluğunu, çevrede bulunan restoranlara verdiklerini, kalan balığı ise taze şekilde perakende olarak pazarladıklarını belirtmişlerdir. Tamamının erkek ve evli olduğu işletmecilerin yaşlarının 40-66 yaş aralığında değiştiği, eğitim durumları bakımından en yüksek % 45'lik oranla lise mezunlarından oluştuğu görülmüştür. Tamamının sosyal güvencesi bulunurken, % 50'sinin esnaf, % 35'inin çiftçi, % 5'inin sadece balıkçı olduğu belirlenmiştir.

Aksu, (2017) Tunceli İlinde faaliyet gösteren alabalık yetiştiricilik tesislerinin yapısı, pazarlama şekli, yönetim durumu ve finansal özelliklerinin belirlenmesini amaç edinen bu çalışmada, işletmelerin yapısı değerlendirildiğinde, % 84'ünün şahıs firması olduğu ve tesis yönetiminin genellikle tesis sahibi tarafından yönetildiğini tespit etmiştir. İşletmelerde, insan kaynakları, nakliye, işleme, paketleme gibi departmanların bulunmadığı tespit edilirken, yetiştirilen balıkların % 31,82 oranında toptancıya, % 29,55 oranında perakende olarak, %22,72 oranında tesise ait restoranda ve % 15,90 oranında da fabrikalara pazarlandığı saptanmıştır. Pazarlamada ticari ilişkilerin önemli olduğu ve pazara ait konununun yakın olmasının önemli olmadığı belirlenmiştir.

Buruç, (2018) Bitlis İlinde 2017 yılında Tarım ve Orman İl Müdürlüğüne kayıtlı olan 5 adet su ürünleri yetiştiriciliğini faal olarak yapan işletmelerin sosyo-ekonomik durumunu tespit edebilmek amacıyla bu çalışmayı yapmıştır. Bu işletmelerin toplam teorik kapasiteleri 190 ton/yıl olup fiili kapasiteleri ise 215 ton/yıldır. Üretimin 4 tanesinin beton havuzlarda, birinin ise kafeslerde yapıldığı tespit edilen işletmelerde genel olarak kullanılan suyun kaynak suyu olduğu görülmüştür. İşletmeciler ürettikleri ürünleri çoğunlukla tesislerinde bulunan lokantalarında tüketime sunmaktadır. İşletmecilerin 43-61 yaş aralığında olduğunu ve eğitim düzeylerini yönünden düşük olduğu tespit edilmiştir. İşletmeciler sigortalı veya emekli olduklarını beyan ederlerken, büyük çoğunluğunun balıkçılıkla uğraştığı sadece bir tanesinin çiftçi olduğu tespit edilmiştir. İşletme personelinin % 50'lik gibi yüksek bir oranla ilkokul mezunu olduğu, % 27'sinin ortaokul mezunu ve % 23'ü lise mezunu olduğu görülmüştür. Sektörle alakalı birçok sorun dile getiren işletmeciler, balık üretimine verilen desteklemelerin yerine, giderlerde yüksek oranda bir yüzdeye sahip olan yem için destek verilmesini talep etmektedirler.

Aydoğdu ve Özdemir, (2019) Elazığ yöresinde yapmış oldukları çalışmada 731 kişinin işletmelerde istihdam edildiğini ve % 55,40 gibi yüksek bir oranla bu kişilerin işsiz olmalarından kaynaklı bu işi seçtiklerini belirlemişlerdir. İşletmelerde 1 ile 20 arasında personel çalışmakta olup, % 58,90'ının 1-3 arasında personel çalıştırdığını, çalışan personellerin yaş aralığının 19-50 arasında değiştiğini ve çalışanların % 94,66'sının erkek, % 5,34'ünün kadın olduğunu tespit etmişlerdir. Çalışanların % 71,14'ü evliyken, eğitim durumları bakımından değerlendirildiğinde % 46,36'lık oranla en yüksek grubu ortaöğretim mezunlarının oluşturduğunu belirlemişlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışma kapsamında, 01 Ocak 2023 tarihinden itibaren Bursa ilinde kayıtlı bulunan alabalık işletmeleri belirlenerek yapılacak olan çalışma için tez evreni belirlenmiştir. Tez kapsamında değerlendirilecek olan bu evrende Bursa ilinde Tarım ve Orman İl Müdürlüğüne kayıtlı faal olan 10 adet alabalık yetiştiricilik işletmesi bulunmaktadır.

Çalışmada belirlenen bu tesislere ait sosyo-ekonomik yönden değerlendirme yapabilmek için gerekli veriler, öncelikle bölgede faaliyet gösteren balıkçılık ve su ürünleri kooperatifleri, İl Tarım ve Orman Müdürlüğündeki kayıtlardan yetiştiricilik tesisi sahibi ya da yetkilisi ile yüz yüze görüşmelerle elde edilmiştir.

3.2. Yöntem

Bursa ilinde 2023 yılında faal olan 10 adet alabalık işletmesinin değerlendirilebilmesi için ucu açık ve kapalı sorular içeren işletme yetkilileriyle birebir görüşülerek cevaplanacak anket formu hazırlanmıştır.

Çalışmada faal olan işletmelere uygulanan anketle elde edilen veriler, işletmecilerin sosyal durumlarını, sosyo-ekonomik yapılarını, sahip oldukları imkânlarını ve bu işletmelerin mevcut durumda olan yatırımlarını, yetiştiricilik materyallerini, pazarlama şekilleri ve durumlarını ve karşılaştıkları sorunları belirlemeye çalışılmıştır. Ancak, anket formunda yer alan bazı sorulara tüm tesis yetkilileri ya da sahipleri tarafından net yanıtlar verilemeyeceği tahmini ile tesis kapasiteleri, satış ve devlet desteği gibi veriler Tarım ve Orman İl Müdürlüğünden ve ilgili kurumlardan sağlanmıştır.

Anketin uygulanması sırasında tesise ait sorulara güvenilir ve sağlıklı veriler elde edebilmek için tam sayım yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca daha önce farklı bölgelerde yapılmış olan bilimsel çalışmalardan da faydalanılmıştır (Güçer, 2014; Buruç 2018; Emre, vd., 2011).

İşletme sahipleri ile yapılan anket sorularından elde edilen tüm verilerin değerlendirilip ve analiz edilmesinde MS Excel programı kullanılmıştır. Anket soruları Ek-1’de verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu çalışmada Bursa ili genelinde 2023 yılında faal olan 10 adet alabalık yetiştiricilik işletmesinin sosyo-ekonomik analizi yapılmış olup, bu tesislerin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümüne dair ulaşılabacak sonuçlar verilmektedir.

4.1. Bursa İlinde Alabalık Yetiştiriciliği Yapan İşletmeler

Bu çalışma kapsamında tez evrenine başlandığında Bursa il sınırları içerisinde Tarım ve Orman İl Müdürlüğüne kayıtlı havuz ve ağ kafeslerde faal olarak alabalık yetiştiriciliği yapan 12 adet tesis bulunmaktaydı. Tez evreni için yapılacak olan anket çalışması için işletmelerle görüşülmeye başlanıp randevu talep edildiğinde İnegöl ilçesinde bulunan Atalay İlmiye Alabalık Tesisinin resmi olarak tamamen kapatıldığı görülmüş olup Tarım ve Orman İl Müdürlüğü bilgileriyle de doğrulanmıştır. Bir diğer tesis İznik ilçesinde bulunan Serhat Atalay Alabalık Üretim Tesisi yetkilisinden anket çalışması için arayıp randevu talep edildiğinde tesisin faal olmadığı, bir süredir üretim yapılmadığı ve resmi olarak da işletmenin kapanacağını beyan ederek ankete katılma talebini reddetmiştir. Bu nedenle 2023 yılı itibariyle faaliyette olup ankete katılım sağlayan toplam 10 adet işletmenin isim ve yapısal özellikleri belirtilerek Tablo 1’de gösterilmiş olup, tesislerle ilgili bazı resimler Şekil 1-8’de verilmiştir.

Tablo 1

2023 yılında Bursa ili sınırları içerisinde faal olan alabalık işletmeleri

İşletme Yeri	İşletme Adı	İşletme Durumu	Yetiştiricilik Tipi
Keles	Sarıköz Alabalık Üretim Tesisi	Faal	Havuz
Yıldırım	Aral Su Ürünleri Üretim Tesisi	Faal	Havuz
Mustafakemalpaşa	Kepezderesi Alabalık Üretim Tesisi	Faal	Havuz
İznik	Serhat Alabalık Üretim Tesisi	Faal	Havuz
Keles	Taypen Alabalık Üretim ve Yetiştiricilik Tesisi	Faal	Havuz
Kestel	Deliçay Alabalık Tesisleri	Faal	Havuz
Osmangazi	Kaya Alabalık Üretim Tesisi	Faal	Havuz
Osmangazi	Aras Deresi Alabalık Üretim ve Yetiştiricilik Tesisi	Faal	Havuz
Kestel	Erbaylar Babasultan Alabalık Üretim Tesisi	Faal	Kafes
İnegöl	Atalay Maden Alabalık Üretim Tesisi	Faal	Havuz

Şekil 1. Erbaylar alabalık üretim tesisi (Kestel/BURSA)

Şekil 2. Serhat alabalık üretim tesisi (İznik/BURSA)

Şekil 3. Serhat alabalık üretim tesisi (İzник/BURSA)

Şekil 4. Erbaylar alabalık üretim tesisi (Kestel/BURSA)

Şekil 5. Tay-pen alabalık üretim tesisi (Keles/BURSA)

Şekil 6. Sarıkız alabalık üretim tesisi (Keles/BURSA)

Şekil 7. Kepez alabalık yetiştiricilik tesisi (Mustafakemalpaşa/BURSA)

Şekil 8. Kepez alabalık yetiştiricilik tesisi (Mustafakemalpaşa/BURSA)

4.2. İşletmelerin Kuruluş Yıllarına Göre Değerlendirilmesi

Anket çalışması uygulanan 10 adet alabalık yetiştiricilik işletmesinin Tablo 2’de kuruluş yıllarına göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 2

Bursa ilindeki alabalık işletmelerinin kuruluş yıllarına göre dağılımı

Yıllar	İşletme Sayısı	İşletme Türü
1985	1	Üret. ve Yet.
1988	1	Üret. ve Yet.
1993	2	Üret. ve Yet.
1994	2	Üret. ve Yet.
1997	1	Üret. ve Yet.
2002	1	Üret. ve Yet.
2007	1	Üret. ve Yet.
2017	1	Üret. ve Yet.
TOPLAM	10	

Bursa ili sınırları içerisinde Tablo 2’de de görüldüğü üzere ilk alabalık yetiştiricilik işletmesi 1985 yılında kurulmuştur. Bu işletmenin faaliyete geçmesinden 3 yıl sonra diğer tesis kurulmuş olup 90’lı yıllarda tesis sayısında artış başlamıştır. Bu yıllarda alabalık üretim ve yetiştiricilik tesisi kuruluşunun artışıyla diğer iki tesisin elde etmiş oldukları gelirlerin yüksek olması büyük etken olarak görülmesinin yanı sıra, Tarım ve Orman Bakanlığınca uygulanan destekleme politikalarının da etkili olduğu söylenebilir. Bu doğrultudaki yorumu ankete katılım sağlayan işletmecilerden elde edilen bilgiler ile Bursa Tarım ve Orman İl Müdürlüğünden alınan bilgiler de doğrulamaktadır.

4.3. İşletmecilerin Yaş Dağılımı ve Medeni Durumlarına Göre Değerlendirilmesi

Bursa ilinde alabalık yetiştiricilik tesisi işletmecilerinin yaşları 22 ile 90 arasında değişiklik göstermektedir. 55-64 yaş aralığında olan işletmeciler % 40'lık oranla en kalabalık yaş grubunu oluşturmaktadır (Tablo 3). Bu grubu % 20 oranla 35-44 ve 45-54 yaş grupları, % 10 oranlarla da 65 yaş ve üstü ve 18-24 yaş grupları takip etmektedir. 25-34 yaş grubu aralığında bulunan herhangi bir işletmeci ise bulunmamaktadır. Yaş aralığının geniş olması su ürünleri yetiştiriciliğinin her yaşta yapılabildiğini göstermektedir.

Tablo 3

İşletmecilerin yaş dağılımı

Yaş Grupları	Kişi Sayısı	Oran(%)
18-24	1	10
25-34	0	0
35-44	2	20
45-54	2	20
55-64	4	40
65 yaş ve üstü	1	10
TOPLAM	10	100

Ankete katılan 10 işletmecinin medeni durumları incelendiğinde ise Tablo 4'de görüldüğü üzere tüm alabalık işletme sahiplerinin evli olduğu görülmektedir.

Tablo 4

İşletmecilerin medeni durumları

Medeni Durum	Kişi Sayısı	Oran(%)
Evli	10	100
Bekâr	0	0
TOPLAM	10	100

4.4. İşletmecilerin Eğitim Durumları ve Asıl Mesleklerine Göre Değerlendirilmesi

Anket çalışmasında yer alan işletme sahiplerinin eğitim durumları Tablo 5’de gösterilmiştir.

Yapılan çalışmada işletme sahiplerinin eğitim durumu içerisinde en yüksek oranı % 40’lık bir oranla lise mezunları oluşturmaktadır. Bu grubu % 30 oranlarla yüksekokul ve ilkokul mezunları takip etmektedir.

Tablo 5

İşletmecilerin eğitim durumları

Eğitim Durumu	Kişi Sayısı	Oran(%)
İlkokul	3	30
Ortaokul	0	0
Lise	4	40
Yüksekokul	3	30
TOPLAM	10	100

Tesis sahiplerinin büyük bir bölümünün lise mezunu olması; bu işi yapmak için yükseköğrenim görmeye gerek duyulmayacağı anlamına gelmemelidir. Çünkü bu sektörde tesis sahipleri, işletmelerinde genellikle teknik personel ya da vasıflı işçi çalıştırdıklarından dolayı bu işle ilgili yükseköğrenim görmemiş olmalarının dezavantajları bertaraf edilmiş olmaktadır. Diğer taraftan ilkokul mezunu olan katılımcılarla yapılan görüşmelerde bu işe başlamalarının en büyük nedeni iş imkânlarının kısıtlı olmasının etkili olduğunu ifade etmişlerdir. İşletmecilerin tahsil durumlarında yüksekokul mezunu olanların ise, su ürünleri yetiştiriciliği sektörünün kârlı bir sektör olacağına dair araştırmalarının ve öngörülerinin etkili olduğu, birçoğunun da eğitimini görmüş olduğu alanda iş yapmak istemesi olarak ifade edilebilmektedir.

İşletme sahiplerinin eğitim durumlarının yanı sıra, su ürünleri yetiştiriciliği sektöründe bu işi asıl işleri olarak mı yoksa kârlı bir iş olarak gördükleri ikinci iş olarak mı yaptıklarını gösteren Tablo 6'da belirtilmiştir.

Tablo 6

İşletmecilerin asıl meslekleri

Meslek Grupları	Kişi Sayısı	Oran(%)
Tarım ve Hayvancılık	5	50
Balıkçılık	3	30
Esnaf	1	10
Öğretmen	1	10
TOPLAM	10	100

İşletme sahipleri içerisinde en büyük payı asıl mesleği % 50 oranla tarım ve hayvancılık olanlar oluşturmaktadır. Bunu % 30'luk oranla asıl mesleği balıkçılık olanlar, %10 oranla da asıl mesleği esnaf ve öğretmen olan işletme sahipleri takip etmektedir. Bu meslek grupları içerisinde asıl mesleği tarım ve hayvancılık olan işletme sahiplerini de su ürünleri sektörüne yakın olan meslek grubunda değerlendirilebilir. Bu doğrultuda ilerlediğimizde su ürünleri içinde olan ve bu sektöre yakın olan tarım ve hayvancılık kolunda çalışan işletme sahiplerinin oranı % 80'e ulaşmaktadır. % 10 oranla esnaf ve

öğretmen olan işletme sahipleri ise sektörle hiç ilgisi olmamasına rağmen bu iş kolunda olmalarıyla dikkat çekmektedirler. Bu meslek grubunda olan kişilerin bu sektörü karlı görmeleri etken olabilirken, başka bir açıdan ise sektörle alakalı olmayan işletmecilerin bu işi ek iş olarak yaptıkları şeklinde yorumlanabilir.

4.5. İşletmecilerin Bakmakla Yükümlü Oldukları Nüfus Sayısına Göre Değerlendirilmesi

Anket çalışmasına katılan işletmecilerin bakmakla yükümlü oldukları nüfus sayısındaki verileri analiz edildiğinde işletmecilerin büyük bir çoğunluğunun % 50'lik oranla 4 kişiye bakmakla yükümlü oldukları, % 40'nın 5 kişiye ve % 10'unun 3 kişiye bakmakla yükümlü oldukları görülmüştür. Ankete katılım sağlayan işletmecilerin bakmakla yükümlü oldukları nüfus sayısı Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7

İşletmecilerin bakmakla yükümlü oldukları nüfus sayısı

Bakılan Nüfus Sayısı	Katılımcı Sayısı	Oran(%)
1	0	0
2	0	0
3	1	10
4	5	50
5	4	40
TOPLAM	10	100

4.6. İşletmecilerin Balık Yetiştiriciliği Deneyimi ve Alabalık Tesisi İşletme Fikrinin Doğuşu Bakımından Değerlendirilmesi

Ankete katılan işletmecilerin su ürünleri yetiştiriciliği deneyimi değerlendirildiğinde büyük bir çoğunluğunun % 60'lık oranla 30 yıldan daha fazla bir deneyime sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu durumu % 20'lik oranla 20-30 yıl ve 10-20 yıl deneyime sahip olanlar takip etmektedir. İşletmecilerin su ürünleri yetiştiriciliği deneyim yılları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8

İşletmecilerin alabalık yetiştiriciliği deneyim yılı

Balıkçılık Deneyimi	Kişi Sayısı	Oran(%)
0-1	0	0
1-5	0	0
5-10	0	0
10-20	2	20
20-30	2	20
30+	6	60
TOPLAM	10	100

Ankete katılan işletme sahiplerine alabalık tesisi işletme fikrinin nasıl doğduğu sorulduğunda ise katılımcıların hepsi, birden çok seçeneği işaretlemişlerdir. Bu şıklar bölgede iş imkanlarının kısıtlılığı, sektörün getirisinin yüksek olduğu düşüncesi, balık yetiştiriciliğinden hoşlanmak ve bu işin eğitimini almış olmak seçenekleridir. Bu seçeneklerden en fazla işaretlenen balık yetiştiriciliğinden hoşlanmak olup, sonrasında en yüksek işaretlenen seçenek olarak bölgede iş imkânlarının kısıtlı olması takip etmektedir. Şıklardan eğitimini almış olmak ve getirisinin yüksek olduğu düşüncesi ise en az işaretlenen şıklardır.

Yapılan anket çalışmasında verilen cevaplara göre işletmecilerin alabalık tesisi işletme fikrinin nasıl doğduğu sebepleri özetlenerek Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9

Alabalık yetiştiriciliği işletme fikrinin doğuş sebebi

Fikrin Doğuş Sebebi	Katılımcı Sayısı	Oran(%)
Balık Yetiştiriciliğinden Hoşlanmak	9	50
Bölgede İş İmkânlarının Kısıtlı Olması	5	27,78
Getirisinin Yüksek Olması	2	11,11
Eğitimini Almış Olmak	2	11,11
TOPLAM	18*	100

*Bu tabloda, bazı anket katılımcılarının birden fazla cevap seçeneğini işaretlemesinden kaynaklı katılımcı sayısı 18 çıkmıştır.

4.7. İşletmelerin Arazi Durumlarına Göre Değerlendirilmesi

Ankete katılan işletmelerin buldukları arazi tipleri değerlendirildiğinde % 50’si vadi arasında, % 30’u dağ eteğinde ve % 20’si açık arazide su ürünleri yetiştiriciliği yapmaktadır. Bu durum Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10

İşletmelerin kurulmuş oldukları arazi tipi

Arazi Tipi	İşletme Sayısı	Oran(%)
Vadi Arası	5	50
Dağ Eteği	3	30
Açık Arazi	2	20
TOPLAM	10	100

4.8. İşletmelerin Yetiştiricilikte Kullandıkları Su Kaynaklarına Göre Değerlendirilmesi

İşletmeleri kullandıkları su kaynakları bakımından değerlendirildiğinde, Tablo 4.11.'de de görüldüğü üzere; % 70'i kaynak suyu, % 20'si dere, ırmak suyu kullandığını, %10'u ise göl üzerinde kurulduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11

İşletmelerde kullanılan su kaynakları

Kullanılan Su Kaynağı	İşletme Sayısı	Oran(%)
Kaynak Suyu	7	70
Dere, Irmak	2	20
Göl	1	10
Diğer	0	0
TOPLAM	10	100

4.9. İşletmelerin Yapıları ve Yararlandıkları Krediler Bakımından Değerlendirilmesi

Çalışma kapsamında ankete dâhil olan işletmeleri yapıları ve yararlandıkları krediler bakımından değerlendirilen durumun sonuçları Tablo 12 ile Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 12

İşletmelerin yapısı

İşletmenin Yapısı	İşletme Sayısı	Oran(%)
Şahıs	8	80
Şirket	2	20
Kooperatif	0	0
Kamu	0	0
Ortaklık	0	0
Diğer	0	0
TOPLAM	10	100

Çalışmaya dâhil olan işletmelerin % 80’i şahıs işletmesi, % 20’si ise şirket bünyesinde faaliyet göstermektedir. Kooperatif, kamu ve basit ortaklık işletmeleri olarak faaliyet gösteren işletme bulunmamaktadır.

Bu veriler ışığında özel sektörün su ürünleri yetiştiriciliği alanına ilgisinin büyük oranda yüksek olduğu ve Bursa ilinde su ürünleri yetiştiricilik işletmelerinin özel sektör tarafından işletildiği görülmektedir. Özel sektörün ilgisinin bu alana bu kadar yüksek olmasını ise ankette sorduğumuz sorulardaki verilen cevaplara baktığımızda sektörün ekonomik getirisinin yüksek olduğu düşüncesinin öncelikli olması şeklinde yorumlanabilir. Tabi ki bu durumu sadece bu düşünceye bağlamak doğru olmaz. Çoğu işletmenin kuruluşuna bakıldığında 20-30 yıl ile 30 yıldan fazla olarak görülmektedir. Bu da geçmiş yıllarda günümüz şartlarına göre alabalık yetiştiricilik tesislerinin üretim maliyetlerinin

daha düşük olması, pazar fiyatlarının üreticiyi daha çok tatmin etmesi ve Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından verilen desteklerin ve desteklemelerin daha fazla ve cazip olması olarak yorumlanabilir.

Ankete katılan işletmelerin % 60'ının tesisin finansman kaynağı olarak herhangi bir kredi kullanmadıklarını, % 40'nin ise hem öz kaynak hem de kredi kullandıkları görülmektedir (Tablo 13). Bu sonuçlar doğrultusunda, su ürünleri yetiştiricilik tesisinin kurulup üretim aşamasından belirli bir noktaya gelmesini, işletme sahiplerinin kredi kullanmadan kendi öz kaynaklarıyla işletmeleri kurmuş olmaları, işletme sahiplerinin ekonomik açıdan güçlü olduğunu ya da yatırımlarını gerçekleştirecek kadar bile olsa iyi bir ekonomik güce sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 13

İşletmelerin finansman kaynağı

Finansman Kaynağı	İşletme Sayısı	Oran(%)
Öz kaynak	6	60
Kredi	0	0
Öz kaynak + Kredi	4	40
Teşvik	0	0
TOPLAM	10	100

4.10. İşletmelerin Teorik ve Fiili Kapasitelerine Göre Değerlendirilmesi

Yapılan çalışmada ankete katılım sağlayan işletmelerin projelerinde yer alan teorik kapasiteleri ile gerçekleştirdikleri fiili kapasiteleri ile bu kapasiteyi arttırmaları ve arttırmamalarıyla ilgili düşünceleri Tablo 14'de gösterilmiştir.

Tablo 14

İşletmelerin teorik ve fiili kapasiteleri

İşletmenin Adı	Teorik Kapasite (Ton/Yıl)	Fiili Kapasite (Ton/Yıl)	Kapasiteyi Arttırmayı Düşünüyor mu?
1. İşletme	29	25	Hayır
2. İşletme	8	5	Hayır
3. İşletme	16	10	Hayır
4. İşletme	56	20	Hayır
5. İşletme	3	2	Hayır
6. İşletme	25	10	Hayır
7. İşletme	15	12	Hayır
8. İşletme	100	60	Hayır
9. İşletme	5,5	5	Hayır
10. İşletme	7,5	6	Hayır
TOPLAM	265	155	
ORTALAMA	26,5	15,5	

4.11. İşletmelerin Personel Sayısına ve Eğitim Durumlarına Göre Değerlendirilmesi

İşletmelerin istihdam durumu ve işletme personeli eğitim durumu Tablo 15’de gösterilmiştir. Bu tablo değerlendirildiğinde, işletmelerin tamamında aile fertlerinin çalıştığı, 3 tanesinde mühendis, 5 tanesinde vasıflı işçi, 1 tanesinde vasıfsız işçi, 1 tanesinde geçici işçi çalıştırıldığı görülmektedir.

İşletmelerde çoğu işletmecinin aile fertleri ile çalışıyor olması irdelenecek olursa maddi olarak kazandıklarının birçok maliyete yetmemesi haricinde, ekstra olarak işçi çalıştırma güçlerinin olmaması olarak değerlendirilebilir.

İşletme personelinin eğitim durumuna bakıldığında ise çoğunun ilkokul mezunu olması bölgedeki iş imkânlarının kısıtlı olması sebebiyle tesislerin kolaylıkla ulaşabilecekleri iş gücünü oluşturmalarında etkili olmuştur.

Ankete katılan tüm işletmelerin toplam istihdam sayısına bakıldığında, bir alabalık tesisinin ortalama olarak 4 kişiye istihdam sağladığını söylenebilir. Bu istihdam durumunu, bölgedeki istihdam olanaklarını ve kişilerin eğitim seviyelerini dikkate aldığımızda hiç de küçümsenecek bir istihdam kapasitesi değildir. Bu durum hem bölgenin kalkınmasına hem de işsizliğin bir nebze de olsa önüne geçilmesine katkı sağlaması bakımından önemlidir. Aynı zamanda alabalık işletmelerinin kurulmuş oldukları bölgelerde yöre esnafından belirli ihtiyaçlarını karşılamaları, yöre halkından personel temin ederek onlara maddi anlamda katkı sağlamaları bölgenin ekonomik yapısına katkı sağlaması haricinde insanların geçimlerini sağlamalarına olanak vererek, huzurlu, mutlu ve daha refah bir şekilde insanların toplumda artmasına da katkı sunacaktır.

Tablo 15

İşletmelerin istihdam ve işletme personeli eğitim durumuna göre karşılaştırılması

İşletme Adı	İSTİHDAM DURUMU							TOPLAM İSTİHDAM	İşletme Personeli Eğitim Durumu			
	Mühendis	Tekniker	Teknisyen	Vasıflı İşçi	Vasıfsız işçi	Aile Ferdî	Geçici işçi		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite
1. İşletme	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-
2. İşletme	-	-	-	-	-	3	-	3	2	-	1	-
3. İşletme	1	-	-	1	-	3	2	7	2	-	4	1
4. İşletme	-	-	-	-	-	2	-	2	2	-	-	-
5. İşletme	-	-	-	1	-	1	-	2	1	-	-	-
6. İşletme	-	-	-	-	-	3	-	3	-	-	2	1
7. İşletme	1	-	-	2	-	1	-	4	-	-	3	1
8. İşletme	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	2	-
9. İşletme	-	-	-	1	-	1	-	2	1	-	-	-
10. İşletme	1	-	-	2	8	1	-	12	2	2	4	4
TOPLAM	3	0	0	7	8	18	2	38	11	2	18	7

4.12. İşletmelerin Taşınmaz Varlık ve Makine-Cihaz Durumları Bakımından Değerlendirilmesi

Bursa ilinde alabalık yetiştiriciliği yapan işletmelere ait olan taşınmaz varlıkları ile sahip oldukları makine ve cihazları Tablo 16’da gösterilmiştir.

Ankete katılım sağlayan işletmecilere aynı zamanda sahip oldukları bu mal varlıklarını aldıkları yıl ve karşılaştırma yapabilmek adına, aldıkları dönemdeki maddi değerleri ile şundaki maddi değerleri de sorulmuştur. Fakat çoğu işletmeci sorulan bu soruya net cevaplar veremediğinden Tablo 16’da bu durum sadece varlık olarak değerlendirilmiş, yıl ve parasal ifadeler sağlıklı bir sonuç veremeyeceği düşünülerek kullanılmamıştır.

Tablo 16’da da görüldüğü üzere, Bursa ilinde faaliyet gösteren alabalık yetiştiricilik tesislerinin hepsinde işletme binası, yem deposu ve restoranın mevcut olduğu, bunun haricinde bir işletme hariç karada faaliyet gösteren 9 işletmenin kapasitelerine göre değişen ebat ve sayıda beton havuzları olduğu görülürken, işletme binası ve yem deposu zaten her işletmede olması gereken yapılar arasındadır. Fakat ankete katılan tüm işletmelerin kendi bünyesinde restoran/lokantaları da bulunmakla beraber, satış yeri olarak kullanılan bir yere sahip olan tesis sayısı 2 adettir. Bu durumda bizlere, işletmelerin genellikle satışlarını işletme içinde restoran/lokantalarında, işletme dışında ise perakende ya da toptan pazarlama yoluyla yaptıklarını göstermektedir. Motel ya da pansiyonu bulunan işletme sayısı ise 4 tanedir. Ama işletme sahipleri şunda kullanılmadığını beyan etmektedir.

Su ürünleri yetiştiriciliği sektöründe olması gereken taşınmaz varlıkların yanında, sektörde olması gereken, işletmelerinde maddi ve kapasite durumlarına göre çeşitlenen taşıt, makine ve cihaz varlıkları değerlendirildiğinde, alabalık yetiştiricilik işletmelerinin çoğunun kamyonet/pickup’ı bulunmaktadır. Ancak personel ihtiyacını yöreden karşılamalarından kaynaklı işletmelerin hiçbirinde personel servis aracı bulunmamaktadır. Kafes yetiştiriciliği yapan bir işletmenin ise diğerlerinden farklı olarak teknesi bulunmaktadır. Makine-cihaz varlıkları değerlendirildiğinde ise işletmelerin çoğunda boylama makinesi, jeneratör, su ölçüm cihazı, yem makinesi ve kuluçka dolabı bulunurken, buz makinesi hiçbir işletmede görülmemektedir. Kısacası; Bursa ilinde olan alabalık işletmelerin kuruluş yerlerine, alt yapılarına ve üretim kapasitelerine bağlı olarak işletmelerin taşınmaz varlık, taşıt ve makine-cihaz durumları çeşitlilik göstermektedir.

Tablo 16

İŞLETME ADI	TAŞINMAZ VARLIKLAR						TAŞITLAR				MAKİNE ve CİHAZLAR							
	İşletme Binası	Havuz ve Kafesler	Yem Deposu	Satış Yeri	Restoran/ Lokanta	Pansiyon/ Motel	Binek Oto	Kamyonet/ Pickup	Servis Aracı	Tekne	Boy. Mak.	Buz Mak.	Yem Mak.	Jene- ratör	Su Ölç.	Kuluçka Dolabı	O2 tüpü	Nakil Tankı

İşletmelerin Taşınmazları, Taşıtlar ve Makine-Cihaz Varlıkları Dağılımı

															C.			
1. İşletme	●	●	●	●	●	●	●	●	-	-	●	-	●	●	●	●	-	-
2. İşletme	●	●	●	-	●	-	●	●	-	-	●	-	●	●	●	-	-	-
3. İşletme	●	●	●	-	●	-	-	●	-	-	●	-	●	-	●	-	-	-
4. İşletme	●	●	●	-	●	●	-	●	-	-	●	-	-	●	●	●	-	-
5. İşletme	●	●	●	●	●	-	●	-	-	-	●	-	-	●	●	●	-	-
6. İşletme	●	●	●	-	●	●	-	●	-	-	●	-	●	●	●	●	-	-
7. İşletme	●	●	●	-	●	-	-	●	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8. İşletme	●	●	●	-	●	●	●	●	-	●	●	-	●	●	●	●	●	●
9. İşletme	●	●	●	-	●	-	-	●	-	-	-	-	-	●	-	-	-	-
10. İşletme	●	●	●	-	●	-	-	●	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	10	10	10	2	10	4	4	9	0	1	7	0	5	7	7	5	1	1

4.13. İşletmelerin Pazar Yapısı Bakımından Değerlendirilmesi

Tablo 17

İşletmelerin Pazarlama Şekilleri, Pazarlama ve Fiyat Konusundaki Görüşleri

İŞLETME ADI	PAZARLAMA ŞEKİLLERİ							Pazarlama Sorunu		Fiyat Yeterli mi?	
	Perakende (Taze)	Toptancı Aracılığıyla	İşlet. Lokanta	Dond.Şekilde	Balık İşleme Tesisleri	Yurtdışına	Diğer	Evet	Hayır	Evet	Hayır
1. İşletme	●	-	●	-	-	-	-	-	●	-	●
2. İşletme	●	-	●	-	-	-	-	-	●	-	●
3. İşletme	●	●	●	-	-	-	-	-	●	-	●
4. İşletme	●	-	●	-	-	-	-	-	●	-	●
5. İşletme	●	-	●	-	-	-	-	-	●	-	●
6. İşletme	●	-	●	-	-	-	-	-	●	-	●
7. İşletme	●	●	●	-	-	-	-	-	●	●	-
8. İşletme	●	●	●	-	-	-	-	-	●	-	●
9. İşletme	●	-	●	-	-	-	-	-	●	-	●
10. İşletme	●	-	●	-	-	-	-	-	●	-	●
TOPLAM	10	3	10	0	0	0	0	0	10	1	9

Tablo 17 değerlendirildiğinde alabalık yetiştiricilik tesislerinin tamamı ürünlerini perakende (taze) olarak ve işletmelerinde bulunan lokanta/restoranlarında tüketime sunarak pazarlamaktadırlar. Bazı tesisler ise (3 işletme) yetiştirdikleri ürünleri perakende ve lokantalarında tüketime sunmaları yanında toptancı aracılığıyla da pazarlamaktadırlar. Tesislerde yetiştirilen balıklar ortalama 250-350 gr/adet ağırlığında pazarlanmaktadır. İşletmelerin işleme birimi olmadığından dolayı üretilen balıkların işlenerek pazarlanması gibi bir durumda mevcut değildir. Aynı zamanda işletmelerin hiçbiri balıkları dondurulmuş olarak, balık işleme tesislerine ve yurtdışına pazarlamamaktadır. Genel anlamda tesislerin kapasiteleri çevresindeki büyükşehirlere göre oldukça düşük olması yetiştirilen ürünlerin genelde iç piyasada pazarlanmasına da sebebiyet vermektedir.

İşletmelerin tamamı pazar sorunu yaşamadıklarını belirtirken, bir işletme hariç üretim girdilerinin üstünde istemiş oldukları fiyata ürünleri satamadıklarını, şuanda satmış oldukları fiyatın maliyetleri bile karşılamadığını belirtmektedirler. Üretim maliyetlerinin yüksek olması aynı zamanda işletmelerin en büyük maliyetlerinden birini oluşturan yemin yüksek fiyat artışı ve bu durumun özellikle dövize endeksli olmasından kaynaklı tesislerin kar marjını düşürdüğü gibi, işletmeler yetiştirdikleri ürünleri kendilerini memnun etmeyen rakamlara satmak zorunda kalmaktadır.

4.14. İşletmecilerin Alabalık Yetiştiriciliği İle İlgili Genel Görüşleri

Tesislere yapılan anket formunun son kısmında yer alan ucu açık olan sorularla işletmecilerin alabalık yetiştiriciliği konusundaki görüşleriyle ilgili bir değerlendirme yaparak bazı sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu sorulara işletmecilerin verdiği cevaplar da Tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18

İŞLETME ADI	Başka bir iş yapıyor mu?		Yöre Halkı Olumlu mu?		Ekonomik Tatmin?		Alabalık İşletmeciliğinde Karşılaşılan Sorunlar													
	E	H	E	H	E	H	A*	B*	C*	D*	E*	F*	G*	H*	I*	K*	L*	M*	N*	
1. İşlet.	✓	-	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	
2. İşlet.	-	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	-	
3. İşlet.	-	✓	✓	-	✓	-	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	-	
4. İşlet.	✓	-	✓	-	-	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	
5. İşlet.	✓	-	✓	-	-	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	
6. İşlet.	✓	-	✓	-	-	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	
7. İşlet.	✓	-	✓	-	✓	-	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	-	
8. İşlet.	✓	-	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	
9. İşlet.	-	✓	✓	-	✓	-	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	
10. İşlet.	✓	-	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	
TOPL.	7	3	10	0	3	7	10	10	3	4	10	10	10	10	10	5	0	10	7	

İşletmecilerin Alabalık Yetiştiriciliği İle İlgili Genel Görüşleri

*A: Yem Pahalı/Yem Desteği, B: Satış Fiyatı Düşük, C: Su Yetersiz, D: Balık Ölümleri, E: Devletteki Bürokrasi, F: Destekler

Yetersiz, G: Devletin Alım Garantisi, H: Reklam yapılması/ Alabalığın halka sevdirmesi, I: Korona Dönemi, K: Kalifiyeli Eleman

Çalıştırmama, L: Pazarlama Zorluğu, M: Üreticilerin Örgütlenememesi, N: Halkın alım gücünün düşük olması

Tablo 18’de de görüldüğü üzere Bursa ili genelinde alabalık yetiştiricilik tesisi işletmecilerine yöneltilen sorulara alınan cevaplarda, işletmelerin tamamı pazar sorunu yaşamadıklarını beyan etmekle beraber, ürünlerini istedikleri fiyatın altında pazarlamak zorunda kaldıklarından dolayı yakınmaktadırlar. Diğer taraftan tüm su ürünleri yetiştiriciliğinde de en önemli gideri oluşturan yem fiyatlarının son derece yüksek fiyatta olması aynı zamanda da dövize endeksli olmasından tüm işletmeciler şikayetçi olmuştur. Balık yemine destek verilerek, ucuz yem alımı sağlanarak veya alınan yemin maliyetinin bir kısmının devlet tarafından karşılanan politikalar üretilmesinin sektörün gelişimine olumlu katkı sağlayacağını dile getirmişlerdir.

Anket uygulanan işletmelerin tamamı uygulanan devlet desteğinin yetersiz olmasından şikayetçidir. İşletmelerin geneli yavru balık için tekrardan destekleme verilmesini ve desteklemelerde birim fiyatının artmasını talep etmektedir. Tüm bunların yanında fiyatlandırma politikasının olmaması ve fiyatlandırmada günü gününe uymayan fiyatlandırmalara maruz kaldıklarını, üretilen ürünün elde kalma korkusuna çok fazla maruz kaldıklarını dile getirerek bu konuda devletin alım garantisi vermesi sektör açısından ve bu sektörde olan yetiştiriciler için önemli bir adım olacağını söylemektedirler. Aynı zamanda her üreticinin dile getirdiği bir başka konuda alabalık konusunda yeterince reklam yapılmadığı ve halkın yeterince bilgilendirilmediği ve alabalığa gereken değerin verilmediği yönündedir.

Yapılan anket çalışmasındaki sonuçlara göre çoğu işletmeciler su ürünleri işletmeciliği dışında başka bir işle uğraşmaktadır. Alabalık yetiştiriciliği yapan çoğu işletme (3 işletme hariç) işletmede yapmış oldukları bu işten kazandıkları gelirin kendilerini ekonomik anlamda memnun etmediğini ve bu durumun özellikle yem fiyatlarının yüksek oluşu ve ürünlerini maliyetine veya üretim maliyetinin altında satmak zorunda kaldıklarından kaynaklı olduğunu söylemektedirler. Ekonomik anlamda bu işin kendilerini tatmin ettiğini dile getiren işletmelere bakıldığında ise 3 işletme de bu işin eğitimini almış ve yıllarca su ürünleri sektöründe iş yapan, bu sektörde daha fazla ne yapılabileceğini araştıran işletmeler oldukları gözlemlenmektedir.

İşletmelerin hepsi bürokrasiden şikayetçidir. İşletmelerin kuruluş aşamasından sonrasına kadar resmi kurum ve kuruluşa başvurmaları ve her kurumun kendilerine ait

prosedürlerini sağlamak yükümlülüğünde olmaları işleri yavaşlatıp üreticilerin de bu sektöre olan ilgi ve alakasını azaltmaktadır.

Anket uygulanan çoğu işletme kalifiye eleman bulamamaktan ve işini bilir uzmanlar çalıştıramamaktan şikayetçidir. Bunun sebebi olarak da personel fiyatlandırmasının onlara göre fazla olması kazandıkları paranın da bu şekilde bir gider kalemi yaratmaya yetmediğini söylemektedirler.

Bursa ili genelinde alabalık yetiştiricilik tesislerinin hepsinin tesiste restoranı olduğundan tüm dünyada 2020 yılında başlamış olan pandemi de bütün işletmeleri ekonomik anlamda zor duruma düşürmüştür. Pandemi döneminde ekonomik anlamda daha da çok zorlandıklarını dile getiren işletmeler üstüne enflasyon ve halkın alım gücünün düşmesiyle de sektörün çok sahipsiz bırakıldığını savunmaktadırlar.

Bursa ilinde faaliyet gösteren su ürünleri yetiştiricileri, karşılaştıkları sorunları çözüme kavuşturma konusunda sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu söylemler çerçevesinde Bursa ilinde faaliyet gösteren alabalık yetiştiricilerinin örgütlü olmadıkları görülmüştür.

Fakat tüm bu olumsuz görüşlerin yanında işletmecilere yöre halkının su ürünlerine ve işletmelerine karşı bakış açıları sorulduğunda, bölge halkının su ürünleri işletmelerine olumlu baktıklarını hatta işletmelerin bulunduğu yerde istihdam yarattığını ve çevredeki esnaflar açısından da ciddi anlamda olumlu etkiler oluşturduğunu söylemektedirler.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bursa ilinde Tarım ve Orman İl Müdürlüğüne kayıtlı 2023 yılında faal olarak üretim yapan 10 adet işletme ile bu işletmelerin sosyo-ekonomik durumlarını analiz etmek için anket çalışması yapılmıştır.

Bölgede alabalık yetiştiriciliği işletmesi ilk olarak 1985 yılında kurulmuştur. Kurulan bu işletmenin faaliyete geçmesinden 3 yıl sonra diğer bir işletme kurulmuş olup 90'lı yıllarda devletin su ürünleri yetiştiriciliğine vermiş olduğu desteklerinde artması ve sektörün getirisinin yüksek olması sebebiyle tüm ülke genelinde olduğu gibi bölgede de su ürünleri yetiştiriciliğine olan ilginin arttığı görülmüştür.

Bu işletmelerin kuruluş yerlerine bakıldığında 5 adedi vadi arasında, 3 adedi dağ eteğinde, 2'si ise açık arazide faaliyet göstermektedir. Karada üretim yapan alabalık tesislerini en yakın yerleşim yerine olan uzaklığı bakımından değerlendirildiğinde 20 km'den az olarak belirlenmiş ve işletmelerin kış şartlarında dahi ulaşım sıkıntısı çekmedikleri tespit edilmiştir.

Tesis sahiplerinin eğitim durumları incelendiğinde ise % 40'nı lise, % 30'unu ilkokul ve yüksekokul mezunu oluşturmaktadır. İşletme sahiplerinden 2 tanesi ise bu işin eğitimini almış su ürünleri mühendisleridir. Diğer işletmecilerin mesleklerine bakıldığında, çoğunun tarım ve hayvancılıkla uğraştığını, bir işletme sahibinin esnafılık yaptığını, bir işletme sahibinin de öğretmen olduğu tespit edilmiştir. Diğer 3 işletme sahibi ise balıkçılık mesleğindedir. Su ürünleri sektörünün içinde olan işletme sahiplerinin, bu işi daha benimseyerek yaptığı gözlemlenmiş olup farklı meslek grubundan olan işletme sahipleri ise bu sektörü sadece kar elde etmek için tercih etmiş olup ek iş olarak bu işi yapmaktadırlar.

İşletmecilerin eğitim durumlarının yanında personel sayısı ve çalıştırdıkları personellerin eğitim durumları incelendiğinde tamamında aile fertleri çalışmaktadır. Çalışan personeller genellikle erkek olmakla beraber kadın personel de çalıştırılmaktadır. Anket yaptığımız işletmelerin içinde su ürünleri mühendisi çalıştıran 3 adet işletme vardır.

Bunların 2 tanesi bu işletmelerin sahipleridir. Yaptığımız görüşmelerde aile fertlerinin haricinde vasıflı ya da vasıfsız işçi, üretimin yoğun olduğu dönemlerde ihtiyaca yönelik geçici işçiler de çalıştırılmaktadır. İşletmelere mühendis yerine neden vasıfsız işçiyi tercih ettikleri sorulduğunda ise hepsinden alınan cevap; bu işçilerin asgari ücretle çalışıyor olmasının çalıştırmada en büyük etken olduğunu söylemişlerdir. Diğer taraftan bazı işletmelerin kurulmuş olduğu bölgede iş imkânlarının kısıtlı olmasından kaynaklı işletmelerin kolaylıkla ulaşabilecekleri işgücünü bu personellerin oluşturmaları da etkilidir.

Yapılan bu çalışmada işletmecilerin % 60'ının balıkçılık deneyimi 30 yılın üzerinde olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre, çoğu işletmecinin alabalık yetiştiriciliği konusunda tecrübeli oldukları söylenebilir. Aynı zamanda işletmecilerin çoğu balık yetiştiriciliğini sevmelerinden kaynaklı bu sektöre girdiklerini beyan etmişlerdir. Bu düşünceyi takip eden bölgede iş imkânlarının kısıtlı olması, en az oranla da getirisinin yüksek olduğu düşüncesi ve bu işin eğitimini almak takip etmektedir.

Bursa ilinde yetiştiricilik yapan işletmecilerin yaşlarına bakıldığında 55-64 yaş aralığında olanlar % 40 orana, 35-44 ve 45-54 yaş aralığında olanlar % 20, 18-24 ve 25-34 yaş aralığında olanlar % 10 orana sahiptir. 25-34 yaş aralığında olan herhangi bir işletmeci yoktur. Bu yaş aralığında olup ekonomik açıdan iyi durumda olan kişilerin bu sektöre istenildiği kadar ilgi göstermemesinin sebebi en başta devlet desteğinin yeterli olmayışı, arazi koşullarının zorluğu ve sektör hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları gibi faktörler gösterilebilir.

İşletmeciler medeni durumlarına göre değerlendirildiğinde, hepsinin evli olduğu görülmüş olup, bakmakla yükümlü oldukları nüfus sayısına göre değerlendirildiğinde ise % 50'lik bir oranla 4 kişiye, % 40'lık bir oranla 5 kişiye, % 10'luk bir oranla 3 kişiye bakmakla yükümlü oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

İl genelinde alabalık işletmelerinden 7 işletmenin kaynak suyu, 2 işletmenin dere, ırmağ ve 1 işletmenin göl suyu kullandığı belirlenmiştir. Karada üretim yapan işletmelerin alabalık üretiminde kullandıkları suyun sıcaklığı uygun olup, kafes işletmesinde ise yaz dönemlerinde su sıcaklığının artmasından kaynaklı risk teşkil ettiği söylenebilir.

İşletmelerin yapılarına bakıldığında, % 80'nin şahıs, % 20'sinin ise şirket olarak faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır. Bursa ilinde alabalık yetiştiriciliğinde şahıs

işletmelerinin yüksek bir oranda olması, kurulduğu yılları da göz önüne alındığında o dönemlerde giderlerin ve maliyetlerin günümüze göre daha düşük olması, devlet tarafından verilen desteklerin daha fazla olması, pazarlamada fiyatların tatminkâr olması gibi nedenlerle ve işletme kapasitelerinin oldukça düşük olması nedeniyle şahıs işletmelerinin daha yaygın olduğu söylenebilir.

Ankete katılan işletmeler finansman kaynağına göre değerlendirildiğinde % 60 gibi yüksek bir oranın işletmenin kuruluş aşamasında da, sonrasında da herhangi bir kredi kullanmadıklarını, % 40'nın ise öz kaynakları dışında banka kredisiyle yatırım yaptıkları görülmektedir.

İncelenen alabalık yetiştiriciliği yapan işletmeleri teorik ve fiili kapasiteleri bakımından değerlendirildiğinde ise işletmelerin tamamı fiili olarak teorik kapasitelerinin altında üretim yapmakta ve proje kapasitelerini ekonomik sebeplerden, uygulanan destekleme politikalarından kaynaklı arttırmayı düşünmediklerini beyan etmektedirler.

Bursa ilinde faaliyet gösteren alabalık işletmelerinin pazarlama yapısı incelendiğinde, işletmelerin tamamı Bursa ilinin İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Balıkesir gibi büyükşehirlerle komşu olmasından kaynaklı yetiştirdikleri balıkları pazarlama konusunda sorun yaşamadıklarını beyan ederken, üretim girdilerinin yüksek oluşu, yem fiyatlarının ise dövizle endeksli olmasından kaynaklı her geçen gün fiyatların önlenemez artışından dolayı ürettikleri ürünü satarken kendilerini memnun etmeyen bir fiyata satmaktan şikayet etmektedirler. Pazarlama şekilleri ise, tesislerin tamamı ürünlerini perakende olarak ve tesislerinde bulunan lokanta/restoranlarında tüketime sunarak pazarlamaktadırlar. Bazı işletmeler ise yetiştirdikleri ürünleri perakende ve lokantalarında tüketime sunmaları yanında toptancı aracılığıyla da pazarlamaktadırlar.

Anket çalışması kapsamında işletmelerle yüzyüze yapılan görüşmelerde yöneltilen sorulara alınan cevaplarda hepsi, yemin pahalı olmasından yakınmaktadır. Devletin destekleme politikasının yetersizliğini devamlı dile getiren işletmeciler, yem desteği ve devletin ürettikleri ürünlere alım garantisi vermesinin sektörün gelişimine olumlu katkı sağlayacağını söylemişlerdir. Aynı zamanda, alabalık tüketimi konusunda yeterince reklam yapılmadığı, halkın konuyla ilgili yeterince bilgilendirilmediği ve alabalığa gereken değerin verilmediği düşüncesindedirler. Sektörde karşılaştıkları bunca zorluğun yanında bürokrasiden de yakınan işletmeciler, kuruluş aşaması ve sonrasındaki süreçte de birçok

resmi kurumla muhatap olmaları ve muhatap oldukları her kurumun kendi bünyesindeki işleyişi ve prosedürlerini yerine getirmek zorunda olmaları hem maddi yönden hem de manevi olarak işletmeleri yıpratmış olduğunu belirtilmektedir.

2020 yılında, tüm dünyayı sarsan ve ekonomik anlamda büyük bir buhrana sürükleyen pandeminin de ortaya çıkması perakende satış yapan bütün işletmeleri ekonomik yönden çok zorlamıştır. Pandemi döneminde, restoranlarının kapalı kalması ve perakende satışlarının da azalması ile finansal anlamda çok zorlandıklarını dile getiren işletmeler, üstüne enflasyon ve halkın alım gücünün de azalmasıyla bu süreçte sektörün gerekli desteği görmediklerini ifade etmektedirler.

5.2. Öneriler

Bursa ili su kaynakları ve su ürünleri yönünden çok ciddi bir potansiyele sahip olmasına karşın, bölgede su kaynaklarının içme suyu olarak kullanılmasından dolayı, su ürünleri yetiştiriciliği açısından verimli bir şekilde kullanılmasına olanak tanınmaması, bu alanda önemli sorunların başında gelmektedir.

Ülkemizde, çoğu alanda çalışanlarda olduğu gibi alabalık yetiştiricilik alanında çalışanların da sosyo-ekonomik yönden istenilen seviyede olmadığı görülmektedir.

İşletmelerle yapılan anket çalışmasında, en önemli sorunlarının başında yem maliyetlerinin geldiği ifade edilmektedir. Balık yem hammaddelerinin büyük çoğunluğunun ithal edilmesinden ve dövize endeksli olmasından kaynaklı fiyatının yüksek olması, sektöre büyük darbe vurmakta, bu durumla ilgili atılması gereken önemli adımlar olarak ucuz yem alımını sağlayabilmek için yem fabrikalarının kurulmasının devlet tarafından desteklenmesi, yem giderlerinin bir kısmının devlet tarafından karşılanabilmesi adına gerekli düzenlemelerin yapılması, aynı zamanda işletmelerin bilinçsizce yem kullanmalarını asgari boyuta indirgenip, minimum yem ile maksimum verim elde edebilmeleri için özellikle üniversiteler ve araştırma enstitüleri ile işbirliği içinde olmaları önerilmektedir.

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından uygulanan ürün desteklemesinin belli bir düzeyde olması, alabalık yetiştiricilik tesislerince yetersiz görülmesi nedeniyle işletmelerin mevcut fiili kapasitelerin arttırmayı düşünmediklerini belirtmektedirler.

İşletmeler, bazı zamanlarda ekonomik olarak zor durumda kalabilmekte ve böyle zamanlarda kapanma noktasına dahi gelebilmektedirler. Bu gibi durumlar için su ürünleri yetiştiricilik sektörüne yönelik uzun vadeli sıfır faiz ya da çok düşük faiz oranları ile kredi imkânı sağlanabilir.

Ayrıca, üretilen ürünlere devlet tarafından belirli bir taban fiyat üzerinden belli bir oranına alım garantisi verilmesi uygulaması da hayata geçirilebilir.

İşletme sahiplerinin çoğunun sektörle ilgili yeterli teknik bilgiye sahip olmayışları, buna rağmen hemen hemen hepsinin küçük ölçekli işletme olmalarından kaynaklı su ürünleri mühendisi çalıştırmamaları, üretimde karşılaşılan problemlerin çözümünü zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, proje kapasitesi yıllık 20 ton veya üzerinde olan veya benzer faaliyet gösteren belirli bir bölgedeki alabalık işletmelerine, su ürünleri mühendisi çalıştırması ya da danışman olarak alması zorunluluğu getirilmesi, işletmelerin daha verimli şekilde çalışmasına olanak verebilecektir. Ayrıca işletmelerin üretimlerini arttırmak için Kamu-Sanayi-Üniversite işbirliklerinin işletmelere fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Ülkemizde, sektörle ilgili bürokrasinin fazla olması sektöre yatırım yapmak isteyen yatırımcıları düşündürmekte hatta çoğu zaman yatırımlarını yarıda bırakıp başka sektöre yönelmelerine sebep olduğu görülmektedir. Bu durum da, sektörün büyümesi önünde engel teşkil etmektedir. Bu nedenle, bürokrasinin biraz daha azaltılabilmesi için bakanlıklar arasında koordinasyon sağlanarak, sektörle ilgili olan birçok temsilcinin de görüşleri alınarak sektöre daha fazla fayda sağlayacak kararlar alınabilir ve 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu gözden geçirilip, bu mevzuatın yetiştiricilik açısından da gerekli güncellenmesi önerilebilir.

Ülkemizde, balık tüketiminin diğer gelişmiş ülkelere göre karşılaştırılmasında daha az olması nedeniyle balık tüketiminin teşvik edilmesi önemlidir. Halkın balık tüketiminin arttırılması için devletin yapmış olduğu kamu spotu reklamlarının artırılması, bilgilendirici ve teşvik edici olması gerekmektedir. Ülkemizde gerekli kontroller yapılarak üretilen

balıkların sağlıklı olduğu ve tüketiminin faydaları konulu reklamlar, etkinlikler ile tanıtımlar artırılarak halkın bilinçlenmesi ve sağlıklı beslenmesi önerilmektedir.

Bursa ili genelinde alabalık işletmelerinin hem üretim aşamasında hem de daha sonraki pazarlama aşamaları, uygun kredi sağlanması gibi her safhada karşılaşmış oldukları çeşitli problemleri çözüme daha kolay kavuşturabilmeleri için örgütlenmelerinin büyük önem taşıdığı düşünülmektedir. Çünkü küçük işletmelerin sektörün içinde yer almaları bireysel çözümlerdense bu tip örgütlenmelerle daha rahat olduğu bildirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, F., Akay, M. (2005). “Tokat İlinde Gökkuşığı Alabalık İşletmelerinin Ekonomik Analizi”. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22 (2), 31-40.
- Akbulut, S., Keten, A. (2001). “Düzce Yöresindeki Alabalık Yetiştiriciliği Üzerine Bir Çalışma”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fak. Dergisi*, 2: 49–60.
- Aksu, N. (2017). “Tunceli ilinde faaliyet gösteren alabalık işletmelerinin yapısal ve ekonomik analizi ve pazarlama durumu” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydoğdu, S., Özdemir, Y. (2019). “Elazığ Yöresi’nde Gökkuşığı Alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*) Yetiştiriciliği Yapan Farklı Kapasitedeki İşletme Çalışanlarının Sosyo-Ekonomik Yapısı”. *Journal of Limnology and Freshwater Fisheries Research*, 5(2): 104-115.
- Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü (BSGM), (2021). Su Ürünleri İstatistikleri. <https://www.tarimorman.gov.tr/BSGM/Belgeler/Icerikler/Su%20%C3%9Cr%C3%BCnleri%20Veri%20ve%20D%C3%B6k%C3%BCmanlar%C4%B1/Su-Urunleri-%C4%B0statistikleri-temmuz-2021-1.pdf>, Erişim Şubat 2023.
- Birici, N., Şeker, T., Balcı, M., Çelik, B., Kılıç, A. (2014). “Elazığ İlinde Gökkuşığı Alabalığı (*Oncorhynchus mykiss* L.) Yetiştiriciliği Yapan İşletmelerin Yapısal ve Ekonomik Analizi”. *Yunus Araştırma Bülteni*, 2014 (2): 23-48.
- Birici, N., Şeker T., Balcı, M., Çelik, B., Karakaya G. (2016). “Elazığ İlinde Gökkuşığı Alabalığı (*Oncorhynchus mykiss* L.) Yetiştiriciliği Yapan İşletmecilerin Sosyo-Demografik Özellikleri”. *Yunus Araştırma Bülteni*, 2016 (1): 3-18.
- Bromage, N., Camaranatunga, R. (1988). “Egg Production in The Rainbow Trout”, *Recent Advances in Aquaculture*, 3: 63-137.
- Bursa Coğrafi Bilgileri, <https://www.bursa.com.tr/tr/sayfa/nufus-konum-iklim-ve-cografya-47/>, Erişim Şubat 2023
- Buruç, O., 2018. “Bitlis İlinde Su Ürünleri Yetiştiriciliği Yapan İşletmecilerin Sosyo-Ekonomik Analizi”. Yüksek Lisans Tezi, Munzur Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Su Ürünleri Ana Bilim Dalı, Tunceli.

- Civaner, E. Ç., (2004). Su Ürünleri Dış Pazar Araştırması. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi. 75 sayfa.
- Çavdar, Y., (2009). Su Ürünleri Yetiştiriciliğinde Desteklemeler. *Sümea. Yunus Araştırma Bülteni*, 9:1 13-14.
- Çelikkale, M.S., Düzgüneş, E. ve Okumuş, İ. (1999). Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın no: 1999-63, 533s.
- Doğan, K., Yıldız, M. (2008). “Marmara Bölgesi Gökkuşığı Alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*) İşletmelerinde Çalışanların Sosyo-Ekonomik Analizi”. *İstanbul Üniversitesi, Su Ürünleri Dergisi*, 23:17-27.
- Demirel, F., Yüksel, F. (2013). “Keban Baraj Gölü Kerevit Avcılığının Sosyo-Ekonomik Yapısı”. *Bilim ve Gençlik Dergisi*, 2013 Cilt 1, Sayı 2.
- Demir, T., (2017). “Malatya ilinde havuzlarda alabalık yetiştiriciliği yapan işletmecilerin sosyo-ekonomik analizi”. Yüksek Lisans Tezi, Munzur Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Su Ürünleri Ana Bilim Dalı, Tunceli.
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü. Ankara. <https://www.dsi.gov.tr/Sayfa/Detay/754#>, Erişim Şubat 2023.
- Ertümen, T., (2015). “Bayburt ilinde gökkuşığı alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*) işletmelerinin yapısal ve ekonomik analizi”. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkçılık Teknolojisi Mühendisliği Ana Bilim Dalı, Ordu.
- Emre, Y., Sayın,C., Mencet, N., Taşçıoğlu, Y., Göncü, M. (2011). “Türkiye’de Akdeniz Bölgesi’nde tatlı suda alabalık çiftliklerinin sosyo-ekonomik yapısının araştırılması”. *Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi*, 24(2): 101-108.
- Güçer, Ş., (2014). “Tunceli (Türkiye) İlindeki Su Ürünleri Yetiştiricilik Tesislerinin Sosyo-Ekonomik Analizi”. Yüksek Lisans Tezi, Tunceli Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Su Ürünleri Ana Bilim Dalı, Tunceli.

Gümüş, E., Şahin, N., İkiz, R., Yılmaz, S., (2013). “Antalya ilindeki gökkuşığı alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*) işletmelerinde çalışanların sosyo-ekonomik yapılarının incelenmesi”. *Ege J Fish Aqua Sci*, 30(4): 161-166.

Memiş, D., Demir, N., Eroldoğan, O. T. ve Küçük, S., (2002). “Aquaculture in Turkey”. *The Israeli Journal of Aquaculture Bamidgeh*, 54(1), 34-40.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (Tepge), (2022). Ürün Raporu Su Ürünleri.

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF%20%C3%9Cr%C3%BCn%20Raporlar%C4%B1/2022%20%C3%9Cr%C3%BCn%20Raporlar%C4%B1/Su%20%C3%9Cr%C3%BCnleri%20%C3%9Cr%C3%BCn%20Raporu-TEPGE-355.pdf>, Erişim Şubat 2022.

Tolon, T., İşgören-Emiroğlu, D., Tahancı, U., (2016). “Fethiye İlçesi’nde Faaliyet Gösteren Gökkuşığı Alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*) Yetiştiricilik İşletmelerinin Teknik ve Ekonomik Yönden Değerlendirilmesi”. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 33 (2), 135-146.

EKLER

EK-1

Tarih:...../...../20....

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİ ANABİLİM DALI

BURSA İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN ALABALIK İŞLETMELERİNİN SOSYO-EKONOMİK ANALİZİ

ANKET FORMU

1. Adı Soyadı :
2. Yaşı : 18-24 25-34 35-44
 45-54 55-64 65 yaş ve üstü
3. Cinsiyeti : E K
4. Medeni Durumu : Evli Bekar
5. Eğitim Durumu : İlkokul Ortaokul Lise
 Yüksekokul/Üniversite
6. Bakmakla Yükümlü Olduğu Nüfus Sayısı : 1-3 3-5 5-7 7+
7. Balık Yetiştiriciliği Deneyimi (Yıl) : 0-1 1-5 5-10
 10-20 20-30 30+
8. Asıl Mesleği :
9. Alabalık Tesisi İşletme Fikrinin Doğuşu :
 Eğitimini Almış Olmak Balık Yetiştiriciliğinden Hoşlanmak
 Bölgede İş İmkânlarının Kısıtlılığı Getirisinin Yüksek Olduğu Düşüncesi
 Diğer
10. İşletme Adı:
11. İşletme Adresi :

12. İşletme Telefonu :
13. İşletmenin Kuruluş Tarihi :
14. İşletmenin Bugünkü Durumu : Aktif Yarı Aktif Aktif Değil
15. İşletmenin Bulunduğu Arazi Tipi :
 Vadi Arası Dağ eteği Açık Arazi
16. İşletmenin Yerleşim Birimine Uzaklığı :
 0-25 km 26-50 km 50+ km
17. Yetiştiricilik Tipi : Havuz Kafes Diğer.....
18. Yetiştiricilikte Kullanılan Su Kaynağı :
 Kaynak Suyu Dere, Irmak Göl, Gölet Diğer
19. İşletmede Kullanılan Su Kaynağı Adı :
20. Su İşletmeye Yeterli Geliyor mu? : Evet Hayır Kısmen
21. Suyla İlgili Yıl İçinde Problem Yaşıyor musunuz? (Bulanıklık, miktar azalması vb.)
 Evet Hayır Kısmen
22. İşletmenin Yapısı :
 Şahıs Şirket Kooperatif Kamu
 Ortaklık Diğer.....
23. İşletme Proje Yılı :
24. İşletme Tesis Yılı :
25. İşletme Üretim Yılı :
26. Tesisin finansman kaynağı :
 Öz kaynak Kredi Teşvik Diğer
27. İşletme Kuruluşunda veya Sonrasında Teşvik veya Kredi Alındı mı?
 Evet Hayır
Alındıysa Nereden Alındı :

28. İşgücü Durumu
Durumu

29. İşletme Personeli Eğitim

	<u>Adet</u>		<u>Kişi Sayısı</u>
Mühendis :	İlkokul :
Tekniker :	Ortaokul :
Teknisyen :	Lise :
Vasıfsız İşçi :	Yüksekokul/Üniversite :
Vasıflı İşçi :		
Çalışan Aile Fertleri :		
Geçici İşçi :		

30. İşletmenin Sahip Olduğu Taşınmaz Varlıklar

Taşınmazın Cinsi

- İşletme Binası
- Havuz veya Kafesler
- Yem Deposu
- Satış Yeri
- Restoran – Lokanta
- Pansiyon – Yatakhane
- Diğer

31. İşletmenin Taşıt, Makine ve Cihaz Varlığı

Cinsi

- Taşıtlar :
- Makineler :
- Cihazlar :

Diğer :

32. İşletmenin Kapasitesi :

Teorik Kapasite :Ton/Yıl

Fiili Kapasite :Ton/ Yıl

33. Kapasiteyi Arttırmayı Düşünüyor musunuz?

Evet Hayır

34. Üretilen Balıkları Nasıl Pazarlıyorsunuz? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

Perakende (Taze olarak yörede) Toptancıya Verilerek

İşletmede Mevcut Lokanta ve Tesislerde

Soğuk Ambalajlama Sistemi ile Diğer Kentlere Mamul Haline Getirilmek
Üzere İşleme Tesislerine Yurtdışına Diğer.....

35. Pazarlanan Balığın Satış Ağırlığı: gr

36. Pazarlama Sorunu Yaşanıyor mu? Varsa neler?

Evet..... Hayır

37. Fiyat Yeterli mi? : Evet Hayır

38. Balık satışları maliyeti karşılıyor mu? : Evet Hayır Kısmen

39. Balık satışlarını etkileyen faktörler sizce nelerdir? (Birden fazla şık
işaretlenebilir)

Komisyoncular Büyük kapasiteli yetiştiricilik tesisleri

Balık unu-yağı fabrikaları Girdi maliyetleri

Diğer.....

40. Balığı pazarlarken hangi nakil yöntemini kullanıyorsunuz? (Birden fazla şık
işaretlenebilir)

Aracımı kullanıyorum. Araç kiraliyorum.

Komisyoncu Tesisten alıyor. Diğer.....

41. Pazarladığımız balığın ücreti size nasıl ödeniyor?

Nakit Kredi Kartı Senet Çek

42. Balıkçılık haricinde başka bir iş ile uğraşıyor musunuz?

Evet Hayır

43. Bölge halkının alabalık işletmelerine bakış açısı nedir?

Olumlu Olumsuz Fikrim yok

44. Alabalık işletmeciliği ekonomik anlamda sizi tatmin ediyor mu? Etmiyorsa neden?

Evet Hayır

45. Alabalık işletmeciliği yaptığınız süre boyunca karşı karşıya kaldığınız en önemli sorun nedir? Konuyla ilgili çözüm önerileriniz nelerdir?

.....

46. Pazarlama durumunda karşılaştığınız sorunlar nelerdir? Çözüm öneriniz var mı?

.....

Anket Uygulananın

Adı-Soyadı :

Unvanı :

